

wego spotkania szeroko relacjonowano zarówno w mediach elektronicznych, jak i w codziennej prasie¹.

JERZY BEDNAREK

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ KŚZPNP ODDZIAŁ W ŁÓDŹ

JOANNA KARBARZ-WILIŃSKA

INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ KŚZPNP ODDZIAŁ W GDAŃSK

Sprawozdanie z seminarium naukowego pt. *Nowożytna kultura polityczna*, Poznań, 19 grudnia 2011 r.

Pośród wielu konferencji, spotkań naukowych i paneli dyskusyjnych, zamykających rok 2011, godnym odnotowania wydarzeniem było seminarium naukowe pt. *Nowożytna kultura polityczna*. Zorganizowane w dniu 19 grudnia w Poznaniu, z inicjatywy Zakładu Historii Nowożytnej do XVIII wieku Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, przyciągnęło wielu zainteresowanych. Referenci mieli możliwość zaprezentowania swojego dorobku naukowego w stylowym wnętrzu Sali Złotej Pałacu Działyńskich w Poznaniu, należącej do oddziału Biblioteki Polskiej Akademii Nauk, z siedzibą główną w Kórniku.

W imieniu organizatorów uczestników spotkania powitała dr Magdalena Biniś-Szkopek – kierownik Działu Udostępniania i Informacji Naukowej Biblioteki PAN, która życzyła wszystkim udanych i owocnych obrad. Na marginesie dodać warto, że dzięki jej inicjatywie i zaangażowaniu pracowników oddziału można było mówić o cieplej i serdecznej atmosferze przyjęcia. Wśród gości przyglądających się obradom nie zabrakło wielu znanych i cenionych postaci. Dość wymienić prof. zw. dr. hab. Macieja Serwań-

¹ Por. m.in. J. Leszczyńska, *Międzynarodowa dyskusja o sowieckich gulagach*, „Dziennik Łódzki”, 3 XI 2011; *Dwa dni o sowieckich obozach pracy*, „Dziennik Łódzki”, 4 XI 2011; *Trzeba walczyć z wybielaniem sowieckich zbrodni* (rozmowa Piotra Zychowicza z prof. Jurijem Szapowałem), „Rzeczpospolita”, 4 XI 2011; Z. Baranowski, *Sowieci założyli „polski GULag*”, „Nasz Dziennik”, 4 XI 2011; Z. Baranowski, *Mapa sowieckich łagrów*, „Nasz Dziennik”, 5–6 XI 2011.

skiego, dr. hab. Mariana Drozdowskiego, prof. UAM, dr. hab. Barbarę Judkowiak, prof. UAM, dr. hab. Macieja Zwierzykowskiego i dr Agnieszkę Jakuboszczak.

Moderatorami naukowymi seminarium byli dr hab. Maciej Forycki, prof. UAM i dr Adam Perłakowski (UJ). Pierwszy z nich wygłosił wprowadzenie, omawiając treść, tematykę i harmonogram obrad. Profesor zgłosił już wówczas postulat, by spotkanie to przyczyniło się do integracji środowiska badaczy dziejów nowożytności oraz, by jego pokłosiem stały się corocznie organizowane, profesjonalne konferencje historyków tego okresu. Zaznaczył także, że organizatorzy zrezygnowali z konwencjonalnej formy dyskusji obecnych na forum, zastępując ją rozmowami kularowymi, stawiając tym samym na zindywidualizowanie i bezpośredniość kontaktu pomiędzy zainteresowanymi. Formuła ta podyktowana została także chęcią utrzymania dyscypliny czasowej.

Jako pierwszy wystąpił doktor Richard Butterwick, dyrektor Center for the Study of Central Europe, University College of London. Zaprezentował on zgromadzonym swoją najnowszą pracę *The Polish Revolution and the Catholic Church, 1788–1792. A Political History*, wydaną do tej pory jedynie w wersji anglojęzycznej. Brytyjski uczyony wymienił nie tylko główne nurty i wątki, które poruszył w swej pracy, tj. organizację i stosunek Kościoła rzymsko-greckokatolickiego do wydarzeń Sejmu Wielkiego oraz uchwalonej Konstytucji 3 maja. Ukazał on na tym tle sylwetkę i działalność prymasa Michała Poniatowskiego wobec dyplomacji państw zaborczych i wydarzeń krajowych, a także poświęcił nieco miejsca *casusowi* biskupa krakowskiego – Kajetana Sołtyka. Zapowiedział też, że książka jego pióra pojawi się w wydaniu polskim w lutym 2012 r.

Jego następcą na miejscu referenta był dr Maciej Parkitny z Instytutu Filologii Polskiej UAM. W pracy *Nowe koncepcje polskiego oświecenia i ich konsekwencje dla badań nad kulturą polityczną XVIII wieku*, ukazał różne stanowiska wobec problematyki z zakresu nomenklatury i semantyki, odwołujące się do pojęć „sarmatyzm” i „oświecony sarmatyzm”, analizując je w kontekście historycznym, kulturowym, a przede wszystkim filologicznym.

Trzecim w kolejności prelegentem był mgr Sebastian Adamkiewicz, reprezentujący Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego. Tytuł jego przemówienia brzmiał: *Biografia Jana Firleja, marszałka wielkiego koronnego, wojewody krakowskiego (ok. 1520–1574), jako element badań nad funkcjonowaniem tzw. nowej elity w Polsce*

epoki „złotego wieku”. Młody badacz zarysował stan badań nad biografiami, a dopiero później przeszedł do definiowania pojęcia „nowej elity” doby rządów ostatnich Jagiellonów, wyróżniając na tym tle postać Jana Firleja. Nie ograniczył się wszakże do czysto chronologicznego ujęcia problemu, ale starał się rozpatrzyć drogi i przyczyny awansu szlacheckiego, w tym wskazał na wykształcenie i edukację jako nowe ku temu przesłanki. Zwrócił uwagę na rolę psychohistorii, formy badania nowej i trudnej, lecz pozwalającej wyjaśnić źródło motywacji i mechanizmów funkcjonowania politycznego ruchu drobnej i średniej szlachty.

Magister Remigiusz Augustyniak, doktorant Zakładu Myśli i Kultury Politycznej Instytutu Historii UAM, przeniósł zebranych w świat ideologicznego dyskursu nad filozofią wolnościową w referacie: *History versus state. O pożytkach z historii dla libertarian*. Odnosił się w nim do założeń myśli Johna Locke’a oraz Frederica Bastiata, którzy swe rozważania o prawach naturalnych oraz prawach do swobodnego dysponowania osobą i mieniem, poparli przykładami wydarzeń i procesów historycznych. Na koniec zwrócił uwagę na recepcję tych koncepcji w koloniach brytyjskich, trwających w sporze z metropolią.

Po nim mgr Jarosław Pietrzak (Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego) zaprezentował swój tekst, zatytułowany *Księżna dobrodziejka. Katarzyna z Sobieskich Radziwiłłowa (1634–1696) – życie i działalność – problematyka i metodologia badań*. Autor przedstawił główne problemy zawarte w swym doktoracie, ukazał przyjętą przez siebie metodologię badań i wymienił instytucje objęte kwerendą źródłową. Konstatacją tego wystąpienia było zachęcenie do badań i opracowań biografii kobiet, których do tej pory nie ukazało się zbyt wiele w odniesieniu do wieku XVII. Zaproponowane zostało nowe spojrzenie na pozycję kobiet w społeczeństwie staropolskim jako animatorek życia politycznego, kulturalnego: mecenasek i fundatorek, odbiegające od stereotypowego modelu ograniczonego do ról żony, matki i gospodyni.

Zaraz po nim referat *Polityczne zaangażowanie kanoników poznańskich w XVII wieku* przedstawił mgr Mikołaj Pukianiec (Instytut Historii UAM). Charakteryzując środowisko duchownych, ukazał on osoby Bonawentury Madalińskiego, Jakuba Zadzikę, Pawła Piaseckiego, którzy w drodze awansu zyskali bezpośredni dostęp do monarchów, mogąc tym samym wpływać na ich postanowienia i proces decyzyjny. Prelegent rozszerzył nieznacznie krąg swoich prozopograficznych rozważań, przedstawiając postać biskupa po-

znańskiego Andrzeja Szołdrskiego, cieszącego się sympatią wszystkich trzech monarchów z dynastii Wazów, wręcz nieodstępującego władców w czasie sejmowym.

Pochodzący z tej samej instytucji naukowej mgr Andrea Mariani, w pracy pod tytułem *Jezuici jako duchowni klienci Radziwiłłów? Rekonesans źródłowy*, skoncentrował swe wysiłki nie tyle na prezentacji swych osiągnięć w pozyskiwaniu materiału źródłowego, ile na opisanu i charakterystyce relacji pomiędzy Radziwiłłami nieświeskimi a zgromadzeniem jezuitów. Opierając się na badaniach Antoniego Mączaka i Karoliny Stojek-Sawickiej starał się zdefiniować stosunki łączące patronów i fundatorów z duchownymi, określić główne kierunki tej współpracy, w końcu odpowiedzieć na pytanie, czy jezuita byli traktowani jako równoprawni partnerzy, czy wyłącznie jako klienci dworu.

Wystąpienie mgr. Jerzego Głowackiego było trzecią już pracą z zakresu biografistyki, prowadzoną w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego. W swej wypowiedzi *Gastronomia polityczna kuchmistrza litewskiego. Michał Wielhorski (ok.1730–1814) – życie i myśl ustrojowa*, zarysował on ogrom działalności tego szlachcica na niwie politycznej, a w szczególności podczas misji dyplomatycznej do Wersalu w imieniu konfederatów barskich. Autor przypomniał także kontakty Wielhorskiego z francuskimi politykami i filozofami – Gabrielem Bonnotem de Mably oraz Jeanem-Jacquesem Rousseau, które odcisnęły wielkie piętno na jego myśli politycznej w czasie, kiedy Rzeczypospolita chyliła się ku upadkowi.

Przedostatnie merytoryczne wystąpienie należało do mgr Ewy Nowickiej z Instytutu Historii UAM. W referacie *Piastowanie funkcji poselskiej jako jeden ze szczebli kariery sejmikowej w latach 1696–1732*, odwołała się ona do badań doktora Macieja Zwierzykowskiego, koncentrując uwagę na przebiegu sejmików województw poznańskiego i kaliskiego począwszy od interregnum po śmierci Jana III po kulisy elekcji Fryderyka Augusta III. Referentka eksponowała głównie działania szlachty wielkopolskiej – jej przedstawicieli zmierzających do awansu urzędniczego, poczynając od ich uczestnictwa w obradach zjazdów partykularnych. Starła się także statystycznie uargumentować tezy zawarte w pracy.

Ostatnią prelegentką była dr Monika Wyszomirska z Archiwum Państwowego w Toruniu, która w prezentacji *Myśl polityczna czasów saskich – najnowsze edycje źródłowe i opracowania*, ukazała dorobek wydawnictwa „Staropolska Myśl Polityczna”. Wyróżniła opracowane przy współpracy z doktorem Adamem Perłakowskim:

Opisanie krótkie niektórych interesów wewnętrznych Najjaśniejszej Rzeczypospolitej Polskiej..., Mowę JW JM księdza Józefa Andrzeja Załuskiego biskupa kijowskiego i czernichowskiego... i Co to jest wolność? Quid est libertas?... Opisała wysiłki związane z identyfikacją autora pism oraz podstawę ich wydania. Na koniec przedstawiła opracowania, m.in. monografię Włodzimierza Bernackiego *Myśl polityczna I Rzeczypospolitej*.

Na zakończenie głos zabrał dr Adam Perłakowski (UJ), który dokonał podsumowania przebiegu obrad. W sposób sumaryczny scharakteryzował każde z wystąpień i w postaci krótkiej oceny zwrócił uwagę na walory prac. W konkretnych przypadkach starał się też udzielić rad dotyczących miejsc poszukiwań archiwalnych oraz rozszerzenia kręgu badań. Uznał, że spotkanie spełniło zarówno cel edukacyjny, poznawczy, jak i integracyjny, dzięki czemu dociekania, szczególnie młodych, początkujących badaczy, stały się znane szerszemu gronu historyków, ułatwiając tym samym kontakt z nimi.

JAROSŁAW PIETRZAK
UNIwersytet Łódzki